

Черниш Роман Федорович
консультант-експерт організаційно-аналітичного сектору інформаційно-аналітичного відділу УСБ України в Житомирській області, кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ДО УЧАСТІ В АНТИТЕРОРИСТИЧНІЙ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Станом на січень 2015 року в антитерористичній операції на сході України (далі - АТО) взяло участь понад 50 тисяч осіб, в тому числі й значна частина військовослужбовців СБ України. Як свідчить офіційна статистика з березня 2014 р. у районі проведення АТО загинуло понад 1,2 тис. військовослужбовців ЗС України, понад 4 тисячі зазнали поранення, понад 400 бійців до цього часу вважаються безвісті зниклими, а близько 500-та перебувають в полоні бойовиків [4]. На жаль, є втрати й серед особового складу підрозділів СБ України. Так, зі слів радника Голови СБ України М. Лубківського: «Війна забрала життя семи героїчно полеглих співробітників СБУ, серед яких і перший в історії СБУ Герой України Руслан Лужецький. Також, 62 співробітника СБУ поранені, серед яких 11 - важко» [1]. За наявною інформацією, терористи продовжують утримувати понад третину району проведення антитерористичної операції.

Враховуючи прогнози експертів, зазначений військовий конфлікт буде довготривалим. Тому, з метою організації ефективної та дієвої протидії збройним силам та спеціальним службам країни-агресора, а також членам терористичних угруповань ДНР/ЛНР і мінімізації, насамперед, жертв серед військовослужбовців ЗС України, добровольчих воєнізованих формувань, підрозділів Служби безпеки та МВС України, вважаємо, що першочергові зусилля необхідно спрямувати перш за все на належну фахову спеціальну підготовку особового складу, який виїздить в район проведення АТО для виконання бойових завдань, направлених на захист територіальної цілісності та державного суверенітету України.

Беручи до уваги актуальність окресленої теми, окремі її аспекти стали предметом вивчення вітчизняних науковців: І. І. Мусієнка, І. М. Рижова, В. В. Крутова, О. Р. Лебедева та інших. Однак, зважаючи на її новиз-

ну, більшість проблемних питань залишаються не вирішеними як на теоретичному, так і на практичному рівнях. На нашу думку, ґрунтовний їх аналіз, належна наукова розробка, а також вироблення на їх основі конкретних рекомендацій буде мати насамперед прикладну складову - збереження життя особового складу підрозділів СБ України, які беруть участь в АТО.

Для зупинення розгулу тероризму, організованого російськими спецслужбами у східних регіонах України, 13 квітня 2014 р. на той час в.о. Президента України О. Турчинов оголосив про те, що, Рада нацбезпеки та оборони розпочинає широкомасштабну антитерористичну операцію із залученням Збройних Сил України [5]. Початком проведення антитерористичної операції офіційно вважається 14 квітня 2014 року, тобто дата набрання чинності Указу в.о. Президента України №405/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України"».

Район проведення антитерористичної операції було визначено Кабінетом Міністрів України у переліку, затвердженому розпорядженням № 1053 від 30.10.2014 р. [7]. Для оперативного керівництва антитерористичною операцією був створений Штаб АТО, який очолив керівник Антитерористичного центру при СБУ України. До антитерористичної операції залучено сили СБУ, МВС, підрозділи Міністерства оборони та Прикордонної служби, а також центральні та місцеві органи влади.

У відповідності до положень Закону України «Про боротьбу з тероризмом», «антитерористична операція - це комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності».

Керуючись положеннями, закріпленими в ст. 5 зазначеного нормативно-правового акту, СБ України забезпечує через Антитерористичний центр (далі - АТЦ) при СБ України організацію і проведення антитерористичних заходів, зокрема координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом. У вказаному Законі також передбачено компетенцію суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом [2].

Завдання підрозділів СБ України є однаковими на всій території проведення АТО незалежно від того, звільнена вона від бойовиків чи ні. До них законодавець відносить: захист державного суверенітету, конститу-

ційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб тощо [3].

За оцінками військових фахівців, розвиток подальших подій на південному сході вимагатиме від України, перш за все, проведення ефективних військових дій з дієвого перекриття держкордону і знищення потужних бандитських формувань. Це завдання передбачається вирішити протягом найближчих місяців. Проте, за будь-яким варіантом розвитку подій, прогнозується створення за сприяння спеціальних служб країни-агресора в Луганській і Донецькій областях (територіях, насичених зброєю і радикальними елементами) та інших регіонах країни, значної кількості дрібних груп для здійснення диверсійно-терористичних актів, за типом ведення «партизанських війн». Про здійснення такої підготовки російськими спецслужбами свідчать значні обсяги зброї, що виявляється в т.зв. «схронах» на територіях, які вивільняються від терористів.

За таких умов, враховуючи світовий досвід ведення антитерористичної боротьби, стає зрозумілим, що навіть 10-15 озброєних бойовиків, які захопили в заручники мешканців населеного пункту, вдається знищити лише задіявши практично усі антитерористичні сили держави (при цьому, у більшості випадків не вдається уникнути жертв з числа заручників). Якщо таких груп діятиме у різних регіонах країни одночасно декілька, то вони здатні на тривалий час паралізувати відповідний регіон або державу в цілому, піддаючи небезпеці життя значної кількості населення. Метою дій бойовиків є беззбройні громадяни, тобто терор місцевого населення і руйнація інфраструктури населеного пункту, створення передумов до проявів соціального невдоволення та дискредитації держави на міжнародній арені.

Зважаючи на викладене, перед кожним співробітником СБ України постає завдання по підвищенню особистого професійного рівня з метою належного виконання своїх функціональних обов'язків.

Про актуальність зазначеної проблеми свідчить те, що в умовах сьогодення на трьох поранених українських бійців припадає один вбитий. Ця статистика відповідає статистиці часів Другої світової війни, де втрати серед радянських військових (включно з НКВС, прикордонниками тощо) склали 8 млн. 668 тис. 400 осіб, понад 23 млн. було поранено. Отже, пропорції майже ті самі - 1: 2,7.

Під час другої чеченської війни, за офіційними даними Міноборони РФ, за найбільш інтенсивний період бойових дій (від 1 жовтня 1999 р. до кінця 2002 р.) загинуло в усіх силових структурах - 4572 осіб, поранено-15549. Приблизно 1:2,8.

Як що ж проаналізувати статистику загиблих в США, то загалом за 11 років, з осені 2001 до вересня 2012 року, загинуло 1996 американських військових, поранення отримали 17644. Співвідношення 1:8,7 (1 вбитий на 8,7 поранених). Наступний приклад - втрати американського контингенту в Іраку в 2003-2010 роках: 4421 військовослужбовець загинув, майже 32 тисячі поранені. Співвідношення складає приблизно також 1: 8 [6] .

На нашу думку, уникнути значних жертв вдасться як завдяки належному матеріальному і медичному забезпеченню, так і шляхом підвищення відповідної фахової підготовки особового складу.

Специфікою діяльності державного апарату в цілому та спецслужб зокрема є те, що він був спрямований на діяльність в умовах мирного часу. Ті знання і навички, якими володіли в тому числі й співробітники СБ України, є недостатніми під час «гібридної війни» та не в повній мірі відповідають вимогам сьогодення.

Підсумовуючи вищевикладене, зважаючи на необхідність організації ефективної протидії спецслужбам РФ та уникнення (зведення до мінімуму) людських жертв серед особового складу органів та підрозділів СБ України, вважаємо за необхідне вжити ряд невідкладних заходів направлених на підвищення професійної підготовки особового складу, насамперед з врахуванням досвіду участі співробітників СБ України в бойових діях на Сході України.

Використані джерела:

1. За час проведення АТО загинуло сім співробітників СБУ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/1011381-za-chas-provedennya-ato-zaginulo-sim-spivrobitnikiv-sbu.html>.
2. Закон України від 20.03.2003 р. Про боротьбу з тероризмом [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakonl.rada.gov.ua/laws/show/_638-15.
3. Закон України від 25.03.1992 р. Про Службу безпеки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http:// zakonO.rada.gov.ua/laws/show/2229-12](http://zakonO.rada.gov.ua/laws/show/2229-12).

4. Порошенко розповів, скільки військових загинуло за час АТО [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3452627-poroshenko-rozpoviv-skillky-viiskovykh-zahynulo-za-chas-ato>.

5. СБУ починає широкомасштабну антитерористическую операцію с привлечением ВСУ - Турчинов [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/3348722-sbu-nachynaet-shyrokomashtabnuuinyterrorystycheskuui-operatsyui-s-pryvlechenyem-vsuturchynov>.

6. Співвідношення загиблих і поранених українських бійців однієї доби. Як у СРСР під час Другої світової [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/56879/Spivvidnoshenna_zagyblyh_i_poranenyh_ukrajinskyh_bijciv_odyn.

7. Уряд затвердив перелік населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247722046.